

Öhrlings

PRICEWATERHOUSECOOPERS

Revisionsrapport

Överförmyndarens handläggningsrutiner Hallsbergs kommun

Mars 2009

Thomas Lidgren

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning.....	1
2. Inledning.....	2
2.1 Revisionsfråga.....	2
2.2 Metod.....	2
3. Beskrivning av överförmyndarverksamheten.....	3
3.1 Förmyndare, gode män och förvaltare (ställföreträdare).....	3
3.2 Redovisning.....	5
3.3 Arvode.....	5
3.4 Utbildning av ställföreträdare.....	7
4. Administrativa rutiner.....	7
5. Överförmyndarens arbetsituation.....	8
6. Inspektion av länsstyrelsen.....	9

1. Sammanfattning

Vid granskningen har framkommit följande:

- Överförmyndarens administrativa rutiner bedöms vara goda.
- Vi anser att det är positivt att överförmyndaren noggrant granskar årsredovisningarna och kontrollerar utgifterna mot inlämnade verifikationer.
- Ställföreträdarna får utbildning och information och de som intervjuades i granskningen upplever kontakten med och det stöd de får från överförmyndaren som bra.
- Den totala nettokostnaden för överförmyndarverksamheten år 2008 i Hallsbergs kommun uppgick till 983 tkr.
- I de fall som arvoden till gode män betalas av huvudmannen är det gode mannen som ansvarar för inbetalning av skatt och arbetsgivaravgifter.
- Vid val av ny god man är det ofta personlig kännedom hos överförmyndaren som avgör lämpligheten. I övriga fall sker kontroll både hos Kronofogdemyndigheten och i brottsregistret.
- Överförmyndaren saknar dokumenterade rutinbeskrivningar vilket vi rekommenderar för att minska sårbarheten.
- En översyn bör göras av rutinen för utbetalning av ersättning och arvode till ställföreträdare så att utbetalningen kan tidigareläggas.
- En närmare översyn bör genomföras för att få en uppfattning om att den tid som överförmyndaren i praktiken lägger ned på arbetet står i proportion till dagens tilldelade resurser.
- Ersättarens roll bör tydliggöras.

2. Inledning

I varje kommun finns det antingen en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd. Verksamheten är en obligatorisk, kommunal uppgift och innefattar myndighetsutövning, d.v.s. ett bestämmande över vad enskilda människor får och skall göra.

Överförmyndaren har till uppgift att förhindra att personer, som inte själva kan ta tillvara sin rätt, skall drabbas av rättsförluster. Det kan avse underåriga eller personer som på grund av hälsoskäl, hög ålder med därmed hörande sjukdom, psykisk störning eller andra funktionshinder inte kan bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. För den som har ett sådant behov av hjälp ansöker överförmyndaren hos tingsrätten om att en företrädare skall utses.

Behörig att göra ansökan är överförmyndaren i den kommun där den enskilde har sin hemvist. Med hemvist avses den kommun där vederbörande var folkbokförd. Överförmyndaren kontrollerar också hur förmyndare, gode män och förvaltare sköter sina uppdrag (utöva tillsyn, 16 kap. 1 § föräldrabalken). Kontrollen bygger på bestämmelser i föräldrabalken, förmyndarskapsförordningen, förvaltningslagen och kommunallagen.

Överförmyndaren beslutar om arvoden och ersättningar till gode män och förvaltare. Överförmyndarens beslut kan överklagas till tingsrätten.

Länsstyrelsen har tillsyn över överförmyndarens verksamhet.

2.1 Revisionsfråga

Granskningen syftar till att bedöma om överförmyndarens system och rutiner säkerställer, med god intern kontroll, att förmyndare, gode män och förvaltare sköter sina uppdrag. Följande frågor ska även besvaras:

- Vilka kostnader har Hallsberg kommun för överförmyndarverksamheten?
- Hur ser rutinerna ut kring årsräkningarna?
- Hur ser rutinen ut kring arvoden och arvodesutbetalningar?
- Får överförmyndaren tillräcklig fortbildning?
- Får de gode männen etc. någon utbildning?
- Hur ser överförmyndarens arbetssituation ut?

2.2 Metod

Studier av rutinbeskrivningar, ekonomisk redovisning och övriga dokument. Intervju med överförmyndaren, ersättare till överförmyndaren samt åtta gode män.

3. Beskrivning av överförmyndarverksamheten

Överförmyndarens uppdrag är att kontrollera hur förmyndare, förvaltare och gode män sköter personlig omvårdnad och ekonomisk förvaltning för den enskilde som står under tillsyn.

Överförmyndaren är vald på fyra år av kommunfullmäktige och verksamheten bekostas i sin helhet av kommunen. Nuvarande överförmyndare i Hallsberg har innehaft uppdraget sedan 1999.

Den totala kostnaden för överförmyndarverksamheten år 2008 i Hallsberg uppgick till 983 tkr. I denna kostnad ingår ersättning till överförmyndaren på 102 tkr, administrativ assistent på 160 tkr och arvoden på 442 tkr till förvaltare och gode män där kommunen står för kostnaden. Alla siffror är exklusive arbetsgivaravgifter.

3.1 Förmyndare, gode män och förvaltare (ställföreträdare)

Förmyndare förordnas eller entledigas av tingsrätten i de fall där båda föräldrarna är avlidna. Gode män och förvaltare kan förordnas av antingen tingsrätten eller överförmyndaren. Utöver detta skall länsstyrelsen vaka över att överförmyndaren fullgör sina åligganden. Förmyndares (kontrollerad föräldraförvaltning), gode mäns och förvaltares verksamhet står under överförmyndarens tillsyn.

Anledningarna till att en myndig person behöver god man är framför allt att personen av hälsoskäl är förhindrad att själv bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. Den person som har god man kallas för huvudman.

I uppdraget som god man ingår som regel ekonomisk förvaltning. Det kan också ingå i uppdraget att gode mannen skall bevaka rätt samt sörja för huvudmannens person.

I den personliga omvårdnaden ingår också skyldigheten att se till att huvudmannens medel verkligen används till hans/hennes nytta.

Gode mannen har stor självständighet vid förvaltning av huvudmannens egendom, men ska vara medveten om kravet på samtycke från huvudmannen.

Förutsättningarna för att en förvaltare skall förordnas är desamma som vid förordnande av god man, dvs. en myndig person (huvudmannen) skall på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande vara i behov av hjälp med att bevaka

sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. Av läkarintyg eller annan utredning skall dessutom framgå att huvudmannen på grund av sitt hälsotillstånd är ur stånd att vårda

sig och sin egendom. Förvaltare får inte förordnas om det visar sig tillräckligt att god man förordnas, eller att huvudmannens behov kan tillgodoses genom t ex anhörig, banks notariat eller advokat.

Förvaltaren har ensam behörighet att förvalta den egendom som omfattas av uppdraget. Han eller hon är dock redovisningsskyldig inför överförmyndaren.

Vid granskningstillfället fanns ca 122 gode män, 9 förvaltare samt 13 förmyndare utsedda. Totalt fanns 184 huvudmän och 11 myndlingar.

I samband med att ny god man ska utses använder sig överförmyndaren av sitt kontaktnät. Hon känner många människor och ringer och frågar om personen i fråga är intresserad. Två ojäviga personer ska intyga lämpligheten. I de fall överförmyndaren inte känner personen ifråga, sker kontroll hos Kronofogdemyndigheten att personen inte har några betalningsförelägganden. Kontroll sker även av att personen inte finns med i brottsregistret.

Överförmyndaren upplever det inte generellt sett som svårt att rekrytera ställföreträdare utom till vissa grupper såsom personer med psykisk ohälsa eller personer med komplicerad ekonomi, t.ex. omfattande skulder. I dessa fall krävs att gode mannen har tillräcklig kompetens.

Följande rutin används vid förordnandet:

1. Anmälan inkommer till överförmyndaren, antingen från den sökande själv, dennes anhöriga, personal från äldreboende etc.
2. Överförmyndaren begär in läkarintyg.
3. På särskild blankett samtycker huvudmannen och nära anhörig att godmanskap anordnas och vem som förordnas som god man. Handlingen sänds till överförmyndaren.
4. På särskild blankett åtar sig personen att bli god man/förvaltare för huvudmannen. På samma blankett intygar två ojäviga personer att den person som åtar sig uppdraget "är rättrådig och erfaren samt i övrigt är lämplig att vara företrädare" för huvudmannen.
5. Överförmyndaren ansöker formellt hos tingsrätten om god man.
6. När god man förordnats upprättar överförmyndaren ett registerutdrag om ställföreträderskap som gode mannen kan använda gentemot banker och myndigheter.
7. Gode mannen/förvaltaren får informationsskrift om vad uppdraget innebär.
8. Överförmyndaren översänder även till gode mannen en blankett som ska fyllas i och returneras inom en månad. Blanketten utgör förteckning över de tillgångar och skulder som huvudmannen har vid dagen för förordnandet.

3.2 Redovisning

Gode mannen är skyldig att föra räkenskaper över huvudmannens inkomster och utgifter. Räkenskaperna skall föras på ett sådant sätt att de bildar ett bra underlag för den redovisning som skall avges till överförmyndaren före den 1 mars varje år.

Redovisningen som kallas årsräkning skall avse förvaltningen under föregående kalenderår.

I årsräkningen skall medtagas:

1. tillgångar och skulder vid årets början
2. inkomster och utgifter under året och
3. tillgångar och skulder vid årets slut.

Till årsräkningen ska årsbesked från banken och värdepappersinstitut bifogas. Kvitton och verifikationer ska finnas i förvar och sparas hos gode mannen då Länsstyrelsen kommer att begära att ett visst antal av årsräkningarna prickas av mot samtliga verifikationer och kvitton.

Om gode mannen underlåter att i rätt tid avge redovisning till överförmyndaren kan detta medföra vitesföreläggande, dvs. gode mannen anmodas vid vite att fullgöra sitt åliggande.

Enligt överförmyndaren händer det att påminnelse måste skickas ut p.g.a. att årsräkning inte kommit in i tid. I vissa fall krävs flera påminnelser eller hot om vitesföreläggande men det har aldrig behövt gå så långt. Alla årsräkningar för 2007 har kommit in.

Enligt uppgift kontrollerar överförmyndaren årsräkningarna mycket noggrant. Alla verifikationer begärs in och bockas av mot kontoutdrag och årsräkningens poster, vilket även bekräftar i länsstyrelsens granskningsrapport. Se nedan.

3.3 Arvode

Gode mannen och förvaltaren har rätt att få arvode för såväl ekonomisk förvaltning som arbetet med den personliga omvårdnaden. Det är därför viktigt att överförmyndaren kontrollerar vilket uppdrag ställföreträdaren har innan beslut om arvode fattas.

Till grund för överförmyndarens bedömning av arvodets storlek ligger rekommendationer från Sveriges Kommuner och Landsting (Cirkulär 07:74). Arvodet bestäms efter olika procentsatser av det basbelopp som gäller vid redovisningsperiodens slut. Enligt SKL rekommendationer finns tre ersättningsgrunder med tre kategorier/ersättningsnivåer inom respektive ersättningsgrund. Se tabell på nästa sida.

	Att bevaka rätt utöver de normalt förekommande	Förvalta egendom Grundarvode per år % av prisbasbelopp	Sörja för person Grundarvode per år % av prisbasbelopp
Kategori 1	150-200 kr/tim Ex. fastighetsförsäljning, kontakt med fordringsägare.	5-10 % Huvudmannen förvaltar delvis själv sina tillgångar.	5-10 % Ett par besök i månaden. Kontakt per telefon.
Kategori 2	250-350 kr/tim Ex. skuldsanering, kvalificerat arbete vid boutredning och arvskifte.	10-30 % Ställföreträdaren förvaltar huvudmannens samtliga tillgångar.	10-30 % Kontakt med huvudmannen flera gånger per månad genom personliga besök.
Kategori 3	400-500 kr/tim Kvalificerat juridiskt arbete.	30 %- Utöver kategori 1 och 2 ansvar för t.ex. kötsel av fastighet med tillhörande förvaltningsuppgifter.	30 %- Stora insatser och stort personligt engagemang av ställföreträdaren.

Om inte särskilda skäl föranleder något annat ska arvudet och ersättningar enligt lag betalas med huvudmannens medel i de fall där dennes beräknade inkomst under året överstiger 2,65 gånger prisbasbeloppet eller tillgångarna överstiger 2 gånger prisbasbeloppet. Understiger inkomster och tillgångar detta värde ska gode mannen erhålla betalning från kommunen. Huvudmannen får dock högst debiteras det överskjutande beloppet.

Det är överförmyndaren som ensam fattar beslut om ersättningens storlek, vem som ska betala och hur ofta ersättningen ska betalas ut. Enligt överförmyndaren i Hallsberg ligger arvudets storlek i flertalet fall på mellan 9-10 procent av prisbasbeloppet.

Föräldrar i egenskap av förmyndare får inget arvode.

Önskar gode mannen erhålla arvode och ersättning för sina utgifter ska en särskild ansökan, *Underlag för arvode*, bifogas årsräkningen. I sådan ansökan ska gode mannen lämna bl.a. uppgift om:

- Huvudmannens bostadsförhållande
- Hur ofta huvudmannen besöks
- Hur lång tid varje besök i genomsnitt är
- Om samtal med huvudmannen kan genomföras
- Hur ofta personliga fickpengar lämnas
- Ekonomisk omfattning av uppdraget
- Om extraordinära insatser varit aktuella
- En kortfattad redogörelse för arbetet med den personliga omvårdnaden

Med blanketten som grund fattar överförmyndaren beslut om arvodets storlek. Överförmyndaren litar på att de redovisade uppgifterna är korrekta. I de fall som huvudmannen betalar arvode får gode mannen ett arvodesbesked av överförmyndaren. Detta besked blir underlag till kommande årsräkning för det bankutttag gode mannen gör från huvudmannen.

För år 2007 betalade huvudmännen totalt 322 tkr i arvoden till ställföreträdare. Till detta belopp tillkom kostnadsersättningar på 69 tkr samt sociala avgifter på 74 tkr. Hallsbergs kommun betalade 380 tkr i arvoden, 62 tkr i kostnadsersättningar och 93 tkr i sociala avgifter.

I de fall som huvudmannen betalar arvode får ställföreträdarna själva betala in skatt och arbetsgivaravgifter.

29 ställföreträdare begärde ingen ersättning.

Talan mot arvodesbeslutet kan ske hos tingsrätten.

Utbetalning av arvoden som betalas av kommunen sker via kommunens lönesystem.

I granskningen har framkommit att ställföreträdare anser att utbetalning av arvode och ersättning för kostnadsutlägg sker för sent på året. Beslut om ersättning bör kunna ske så snart genomgång av årsräkning och underlag för arvode har skett. Vi rekommenderar därför att en översyn görs av denna rutin för att därigenom tidigarelägga beslut om utbetalning.

3.4 Utbildning av ställföreträdare

Utbildning brukar hållas en heldag gemensamt för ställföreträdare i Hallsberg, Kumla, Lekeberg, Laxå och Askersund där man går igenom det juridiska förknippat med ställföreträdarskapet. Gemensamma träffar brukar genomföras för överförmyndare med sydnärkekommunerna men även med kommunerna i hela länet.

Informationsmaterial skickas ut till alla nya ställföreträdare.

De ställföreträdare som blev tillfrågade i granskningen uppger samtliga att de har bra kontakt med överförmyndaren och erhåller ett bra stöd och bra utbildning.

4. Administrativa rutiner

Det administrativa verktyg som överförmyndaren har till sin hjälp är datorprogrammet Wärna. Här registreras bl.a. varje huvudmans ekonomi, beslut om arvode och vem som betalar arvodet, när årsräkning kommer in. Listor skrivs ut ur Wärna t.ex. för påminnelse att inkomma med årsräkning och arvodesbesked skrivs ut från programmet.

Wärna används också till register, dagbok och journalanteckningar där alla handlingar och kontakter diarieförs.

Inga av överförmyndarens rutiner är dokumenterade. Det finns enligt uppgift inte tid över för sådant. Vår bedömning är att rutinerna kring överförmyndarens uppgifter fungerar bra. Emellertid bör dokumentation över rutinerna skapas för att minska sårbarheten.

5. Överförmyndarens arbetssituation

Nuvarande överförmyndare har innehaft uppdraget sedan 1999. Överförmyndaren är även ordförande i Föreningen Sveriges Överförmyndare som är en ideell organisation och vars ändamål är att genom intressebevakning, kompetenshöjning och erfarenhetsutbyte främja överförmyndarverksamhet.

Överförmyndaren har ingen formell tjänstgöringsgrad. Hon har öppetid på måndag förmiddagar och hela torsdagar, totalt ca 13 timmar per vecka då hon är på sitt kontor i kommunhuset. Överförmyndaren har begärt att få en halvtidstjänst för att hinna med sina uppgifter men blev istället erbjuden en assistent som stöd och som nu har en tjänst på 50 procent. Överförmyndaren hävdar dock att hon lägger ner mer tid än de timmar hon är på sitt kontor och att hon tagit upp frågan både med fullmäktiges ordförande och med kommunstyrelseordföranden. Överhuvudtaget upplever överförmyndaren en frustration över att tiden inte räcker till. Kraven som ställs på överförmyndaren kräver mer tid. Utbildning och information till olika grupper sker enligt uppgift ofta på fritiden.

Överförmyndaren tycker att hon kan fortbilda sig i den omfattning hon själv vill. Några restriktioner från kommunen finns inte enligt överförmyndaren men inte heller någon uppmuntran i det avseendet (20 tkr är avsatt i överförmyndarens budget för kurser och konferenser). Det är helt på eget initiativ som fortbildning sker. Föreningen Sveriges Överförmyndare arbetar mycket med utbildning för sina medlemmar.

En ersättare till överförmyndaren finns utsedd. Denne trädde in under en period förra året då ordinarie överförmyndare var sjukskriven. Är dock, enligt överförmyndaren, inte alls lika insatt i frågorna. Sjukskrivningen resulterade i att utbetalning av arvoden blev försenat.

Ersättaren har varit med länge och har enligt egen uppgift grundkunskaperna. Dessutom är assistenten ett stöd. Ärendegången kan ersättaren delvis och uppdatering av ärendena sker med viss regelbundenhet. Är också med på årlig konferens för överförmyndare.

Det ersättaren saknar är ett skriftligt avtal eller regler som föreskriver vid vilka tillfällen ersättaren ska gå in. Vi anser dock att detta är fråga som bör kunna lösas mellan överförmyndaren och ersättaren. Problemet är snarare om ersättaren har tillräcklig kunskap för att vid behov träda in.

6. Inspektion av länsstyrelsen

Då Länsstyrelsen nyligen gjort inspektion hos överförmyndaren och bl.a. granskat akter så har revisorerna i sin granskning valt att inte granska dessa.

Länsstyrelsen har tillsyn över överförmyndarens verksamhet och genomför regelbundet inspektioner, ca en gång per år. Senast länsstyrelsen genomförde inspektion hos överförmyndaren i Hallsberg var i december 2008.

Vid besöket granskades i huvudsak registret och stickprovvis utvalda akter. Enligt 9 § förmyndarskapsförordningen ska överförmyndaren föra ett register över bl.a. ställföreträderskap. Det framkom inte något som föranledde något särskilt påpekande över hur registret förts.

Beträffande granskningen av akter så valdes slumpvis tio akter ut och granskades utifrån 11 olika kontrollpunkter. Länsstyrelsen hade anmärkning på tre av akterna. I den ena akten ansåg man att tillgångarna på transaktionskontot var för högt. I den andra akten ansåg man att avkastningen på sparkontot var för låg. I den tredje granskade akten fanns viss oklarhet avseende uppgivna utgifter i årsräkningen.